

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Ю.В. Герман, гр. М-91

Сумський державний університет, м. Суми

Проблеми погіршення стану довкілля та необхідності активізації діяльності щодо зниження антропогенного навантаження на природне навколишнє середовище сьогодні є актуальними та широко обговорюваними у суспільстві. Ефективне управління природоохоронною діяльністю в кожній із галузей народного господарства є запорукою екологічної безпеки та економічного зростання держави. Саме тому тема вдосконалення методів управління природоохоронною діяльністю є актуальною нині.

Метою даної роботи є дослідження основних методів управління природоохоронною діяльністю та формування пропозицій щодо їх вдосконалення в Україні.

Управління в галузі природокористування – це діяльність по організації раціонального використання і відтворення природних ресурсів, охороні навколишнього середовища та забезпеченню збалансованості еколого-економічних відносин.

Головним завданням управління природоохоронною діяльністю є реалізація законодавства, контроль за дотримання вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних комплексних заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів а також суб'єктів господарювання в галузі охорони навколишнього середовища [1].

В Україні управління природоохоронною діяльністю здійснюється великою кількістю державних органів управління у сфері природокористування та охорони довкілля, а саме: Міністерством охорони навколишнього природного середовища; Міністерством екології та природних ресурсів; Департаментом охорони, використання та відтворення природних ресурсів; Департамент екологічної безпеки та дозвільної системи; науковими центрами вищезазначених міністерств та ін.

Управління природоохоронною діяльністю регулюється рядом нормативно-правових актів та законів: ЗУ «Про охорону навколишнього середовища» (1991), Земельний кодекс України (1992), ЗУ «Про природно-заповідний фонд» (1992), ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» (1992), ЗУ «Про тваринний світ» (2001), Лісовий кодекс України (1994), Кодекс України про надра (1994), Закони України „Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” (1995), „Про екологічну експертизу” (1995), „Про виключну (морську) економічну зону України” (1995), Водний кодекс України (1995), Закони України „Про утилізацію радіоактивних відходів” (1995), „Про відходи” (1998) тощо [3].

Виділяють чотири групи методів управління природоохоронною діяльністю:

1. Адміністративні методи (становлення нормативів, ліцензування, сертифікація, стандарти якості навколишнього середовища; стандарти впливу на навколишнє природне середовище певного промислового процесу).

Одним з ефективних механізмів, який здатний гарантувати екологічну безпеку, у сфері державного управління природоохоронною діяльністю є екологічна експертиза. Згідно із Законом України "Про екологічну експертизу", метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливові антропогенної діяльності на довкілля, оцінювання рівня екологічної безпеки економічної діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Наведені методи виконують функції регулювання і контролю. Вони покликані стримувати виробництво небезпечних з екологічної точки зору товарів та здійснення екодеструктивної діяльності [2]. Разом з тим слід відзначити, що підприємства які відповідають висунутим вимогам, можуть не мати стимулу для подальшого зменшення навантаження на навколишнє природне середовище.

2. Організаційні методи (надання юридичних, ділових послуг, допомога в пошуку партнерів, укладання угод під державні гарантії; інформаційна інфраструктура; ініціювання державою демонстраційних проєктів; екологічний аудит; створення спеціалізованих державних дослідницьких інститутів, лабораторій, центрів, агентств з оцінки варіантів розвитку виробництва тощо). Сутність даної групи методів полягає у створенні сприятливих умов для зростання обсягів виробництва екологічно чистої продукції, розвитку екотехнологій.

3. Економічні методи включають інструменти, призначені для стимулювання бажаних видів діяльності та стримування небажаних. Так законодавством України визначені пільги для підприємств, що раціонально використовують природні ресурси та здійснюють заходи з охорони природного середовища, а також для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність (в тому числі екологічно спрямовану) [3].

Система платежів за забруднення навколишнього середовища, навпаки, призначена для стримування діяльності, що викликає порушення збалансованості екологічної системи.

Тож одним з найбільш важливих економічних інструментів природоохоронної діяльності є збір за забруднення навколишнього природного середовища. Цей збір справляється за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та за розміщення відходів. Його величина залежить від кількості й шкідливості забруднюючих речовин, що надходить у навколишнє природне середовище, та окремих коригувальних коефіцієнтів [1].

4. Ринкові методи. При ринковому регулюванні в екологічній сфері формуються ринки для суб'єктів господарювання, які дають можливість фірмам купувати, продавати, торгувати або перерозподіляти права на забруднення (виконання принципу „ковпака”). Слід звернути увагу на те, що перед Україною відкрились цікаві перспективи щодо застосування цього методу після підписання Кіотського протоколу, проте наша держава не надто активно застосовує цю можливість [2].

Як показали результати дослідження, незважаючи на пильну увагу до проблем навколишнього середовища з боку державних органів, громадських організацій та суспільства – управління природоохоронною діяльністю в Україні здійснюється досить неефективно.

Так, наприклад, за даними Мінекології, у 2011 році на території України знаходилося 667 полігонів твердих побутових відходів, з яких 36% не відповідали санітарним нормам або були переповнені. Найгірша ситуація на сміттєзвалищах Кіровоградській, Черкаській, Чернігівській областей та Севастополя. Тим часом в Україні немає жодного сміттєпереробного заводу, а працює всього два сміттєспалювальних заводи в Києві та Дніпропетровську.

У 2011 році українські підприємства викинули в атмосферу 4,4 млн. тонн забруднюючих речовин: по 95,7 кг на кожного українця. У Євросоюзі цей показник становить 52 кг [4].

У рамках адмінреформи передбачено скорочення чисельності працівників структур, відповідальних за екологію - Держагентства лісових ресурсів та водного господарства, Держекоінспекції, Державної санітарно-епідеміологічної служби з одночасним налагодженням моніторингу навколишнього середовища за допомогою космічних супутників. Так зручно стежити за вирубкою лісів або незаконним будівництвом. Однак дана технологія не дозволяє визначити хімічний склад води або повітря, що може призвести до значних проблем, пов'язаних із затримкою діагностики можливих порушень.

У існуючій системі економічного механізму також майже не функціонують механізми кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цінового заохочення.

Для вдосконалення загального механізму управління природоохоронною діяльністю необхідно: 1) переглянути нормативи й методичну базу економічного механізму екологічного регулювання; 2) запровадити механізм щорічної індексації нормативних показників відповідно до змін обсягу виробництва, рівня інфляції, цін товаровиробників; 3) реформувати систему платежів за розміщення відходів шляхом запровадження прогресивного характеру платежів і їхнього поширення на накопичені обсяги; 4) найближчим часом запровадити систему економічних регуляторів природокористування, яка базується на комбінації інструментів, що

насамперед економічно зацікавлюють і заохочують суб'єктів реалізовувати природоохоронні заходи та заходи з ресурсозбереження.

Науковий керівник Євдокимова А.В.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дідух В. Р. Економічні механізми реалізації державної екологічної політики / В. Р. Дідух [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/h_1_2008/doc/1/13.pdf.
2. Качаровська Л. М. Підвищення ефективності управління природоохоронною діяльністю в регіоні [Електронний ресурс] / Л. М. Качаровська. – Режим доступу: <http://www.univ.km.ua/visnyk/440.pdf>.
3. Механізми регулювання природоохоронної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-6028.html>
4. Еремеева А., Меньшова Н. Путеводитель стакера // Эксперт [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://expert.ua/articles/18/0/10288/>

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 43-46.